

УДК 378.1:80

І. Ф. Литньова,

викладач

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

irina.lytynyova@gmail.com

ТЕСТОВИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ЗАСІБ МОНІТОРИНГУ РІВНЯ СФОРМОВАНОСТІ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ПИСЬМІ СТУДЕНТІВ ФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У статті розглянуто шляхи вирішення проблеми підготовки висококваліфікованих учителів-філологів, розвиток професійної і загальної культури яких характеризується достатньо високим рівнем професійної компетентності. Одним із таких шляхів автор вважає сформованість у майбутніх фахівців з філологічних спеціальностей компетентності у сфері писемного мовлення за допомогою моніторингових технологій, які дозволять корегувати освітній процес і управляти ним. У статті також проаналізовано поняття моніторингу як багатокомпонентного явища. Автором обґрунтовано доцільність використання тестового контролю як одного з ефективних засобів моніторингу рівня сформованості компетентності в письмі майбутніх учителів-філологів, а також визначено особливості здійснення писемного мовлення за допомогою тестових завдань.

Ключові слова: моніторинг, компетентність у письмі, тестовий контроль, рівень навчальних досягнень у письмі.

Постановка проблеми. Сучасний етап формування і укріплення культурного, інтелектуального, соціального та науково-технічного потенціалу України ставить перед вищою школою завдання вирішення проблеми підготовки висококваліфікованих фахівців, які поєднують у собі освіченість і духовність, загальну культуру і світоглядну переконаність, здатність до самостійного вибору оптимальних методів та прийомів вирішення проблем професійної підготовки. З огляду на означені вимоги зростає відповідальність вищих навчальних педагогічних закладів за результати освітньої діяльності, де якість професійної підготовки вчителів-філологів стає основним фактором, що дає змогу управляти нею, оцінювати рівень її розвитку та підвищувати ефективність. Отже, на сучасному етапі є потреба у підготовці вчителів-філологів, розвиток професійної і загальної культури яких відзначається достатньо високим рівнем професійної компетентності.

Шляхами реалізації поставлених перед вищою школою цілей є сформованість у майбутніх фахівців з філологічних спеціальностей, зокрема, вчителів з англійської мови, компетентності у сфері писемного мовлення, системне, детальне, систематичне відстеження фактичного рівня сформованості даної компетентності у студентів-філологів за допомогою моніторингових технологій з метою внесення науково обґрунтованих корекцій в управління зазначеним об'єктом і планування його подальшого розвитку.

Моніторинг якості освіти – це багатокомпонентне явище. Моніторинг передбачає вивчення рівня навчальних досягнень учасників навчально-виховного процесу на всіх його етапах, прогнозування успішності та слабких сторін в організації та здійсненні навчально-пізнавальної діяльності студентів і викладачів, виявлення освітніх стандартів, забезпечення розвитку суб'єктів освіти та їхньої взаємодії, отримання зворотного зв'язку в управлінні педагогічного процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню моніторингу освітнього процесу присвячено низку наукових праць вітчизняних учених. Так, створення організаційно-педагогічних умов моніторингу якості освіти було об'єктом дослідження багатьох науковців, серед яких С. Бабінець, Є. Коротков, І. Лапшина, І. Підласий, Г. Сухович, Г. Сазоненко, Б. Чижевський. Моніторинг як засіб удосконалення системи інформаційного забезпечення управління освіти розглядали О. Абдуліна, В. Горб, О. Локшина, О. Майоров, С. Сіліна та ін., моніторинг розвитку навчальної діяльності – у праці З. Рябової. Моніторингу загальноосвітньої підготовки учнів присвятили свої дослідження К. Краснянська і Л. Краснокутська, а моніторингу результативності навчального процесу – Н. Вербицька. Управління навчальною діяльністю студентів на основі моніторингу досліджували Г. Єльнікова, О. Мариновська, Д. Матрос та ін.

Питання моніторингу сформованості професійної компетентності фахівців у сфері інформаційних технологій знайшли своє відображення у роботах М. Литвиненка, Н. Рижова, В. Фоміна та ін.

Усе викладене вище засвідчує, що у даний час у педагогічній науці поки що недостатньо розроблене питання цілісного бачення проблеми формування компетентності в письмі студентів філологів, незважаючи на теоретичну значущість. В той же час спостерігається відсутність досліджень, присвячених моніторингу рівня сформованості компетентності в письмі і, зокрема, тестам, як одному з продуктивних засобів контролю рівня сформованості компетентності в письмі студентів філологічних факультетів. Отже, необхідний пошук тестових завдань, які б дозволили адекватно визначити реальний рівень досягнень в писемному мовленні на основі теорії діяльності і зумовлює актуальність даної статті.

Метою статті є обґрунтування необхідності використання тестування як одного з ефективних засобів моніторингу рівня сформованості компетентності в письмі майбутніх учителів-філологів.

Виклад основного матеріалу. Ми поділяємо точку зору тих науковців, які вважають, що сучасний учитель повинен поєднувати добре розвинені мовні і мовленнєві навички з глибокими фаховими науковими знаннями, достатньою теоретичною і практичною загальною педагогічною компетентністю, методичною майстерністю, сформованими професійними якостями і широким загальнокультурним і професійним світоглядом [1: 2-10]. У роботах зарубіжних учених Л. Божович, М. Гінзбурга, С. Іванова, Є. Савушкіної, Л. Мітіної наголошується на нерозривній єдності самовизначення, особистісного та професійного розвитку, які є компонентами системи стимулювання особистісного та професійного розвитку майбутніх філологів у професійній освіті [2: 237-238]. В якості такої системи стимулювання може виступати психолого-педагогічна технологія оцінки навчальних досягнень і рівня розвитку вчителів-філологів – моніторинг. В свою чергу, в сучасній педагогіці та психології освітній моніторинг може визначатись як система організації збору, зберігання, обробки та розповсюдження інформації щодо діяльності педагогічної системи, яка забезпечує безперервне відстеження за її станом і прогнозування розвитку [3]. Варто зауважити, що освітній моніторинг включає поняття "педагогічна діагностика" і "контроль". В межах контролю як виду управління освітнім процесом порівнюються запланований і реальний стан контрольованого об'єкта, наприклад, досягнення майбутніх учителів-філологів у межах засвоєння освітньої програми. Педагогічна діагностика – це, як відомо, педагогічна діяльність, яка направлена на вивчення фактичного стану і специфічних особливостей суб'єктів педагогічної взаємодії, а також на прогнозування тенденцій їх розвитку як основи та проектування педагогічного процесу. Отже, застосування в педагогічному процесі технологій освітнього моніторингу дозволить вирішити існуючі проблеми, так як моніторинг зумовлює: постійний збір інформації про об'єкти контролю (в нашому випадку професійні знання, вміння і навички, в тому числі і з писемного мовлення), тобто виконання функції відстеження; вивчення об'єкта за одними й тими ж критеріями з метою виявлення динаміки змін; компактність, мінімальність вимірюваних процедур та їх включення в педагогічний процес.

Одним із компонентів цього процесу є контроль як спосіб отримання педагогічної інформації. Ми вважаємо, що тестовий контроль (перевірочні та контрольні роботи, іспити) є найбільш ефективним засобом отримання такої інформації порівняно з традиційними формами контролю знань. Це пов'язано з тим, що питання виміру знань і вмінь студентів набуває підвищеної уваги у зв'язку з наближенням вітчизняної освіти до міжнародних стандартів. Так як оцінювання і контроль навчальних досягнень студентів-філологів здійснюються за кінцевим результатом і майже не піддаються оцінці їх діяльність, рівень розвитку в динаміці та вплив зовнішніх факторів на момент оцінювання, ми вважаємо за доцільне розглядати успішність визначеного нами контингенту студентів у двох аспектах: як процес просування від одного рівня навчального досягнення до іншого і як результат досягнення певного стандарту. З цього випливає, що існує потреба в пошуку об'єктивних методів і засобів оцінювання знань і вмінь майбутніх фахівців. Особливо це важливо, коли йдеться про компетентність в писемному мовленні. Відомо, що писемне мовлення є метою і важливим засобом навчання іноземної мови у вищому навчальному закладі. Студенти повинні володіти певним переліком умінь, які містить чинна програма для університетів [4: 11-12, 30]. Ось чому перед викладачем вищого навчального закладу стоїть завдання вимірювання реального рівня сформованості цих умінь за допомогою впорядкованого набору і опису тестових завдань з метою їх багаторазового використання в процесі навчання. Основним призначенням цих тестових завдань є визначення реального рівня навчальних досягнень майбутніх учителів-філологів, що забезпечуються тільки при дотриманні певних положень, які, в свою чергу визначають передумови тестового контролю рівня володіння писемним мовленням майбутніх фахівців. Так, ми вважаємо, що спроба визначити види тестів з писемного мовлення та сформулювати їх цілі може, на нашу думку, спростити процедуру оцінювання дійсного рівня досягнень майбутніх учителів філологічних спеціальностей у писемному мовленні.

Відомо, що цілі тесту з англійської мови в системі тестового контролю можна виділити, визначивши головні завдання тесту, провідну функцію тестування. А основною метою тесту з писемного мовлення в університеті є визначення рівня сформованості комунікативно-мовленнєвих умінь визначеної категорії тестованих здійснювати писемне спілкування під час вирішення тестових завдань в типових ситуаціях в позатестових і тестових обставинах. Цілі зазначеного тесту можуть бути різними залежно від виду тестового контролю, так як вони включають різні завдання, мають різні функції і статус результатів.

Так, метою тестів поточного контролю є надання майбутнім учителям-філологам можливості відчутти свій прогрес у навчанні писемного мовлення, усвідомити свої сильні та слабкі сторони, з одночасним навчанням прийомів самоконтролю та визначення шляхів удосконалення. Одночасно, поточний контроль має за мету вимірювання рівня володіння окремими навичками і вміннями письма (наприклад, орфографічними і граматичними навичками письма, вміння описувати у письмовій формі події минулого і майбутнього тощо). Основна функція поточного контролю – це функція зворотного зв'язку, так як такий вид контролю, з одного боку, дає змогу унаочнити інформацію для студентів щодо їх успішності та визначити, над чим варто працювати для досягнення кращих результатів у написанні письмових робіт, а з іншого боку, допомагає викладачеві отримувати інформацію про успішність оволодіння майбутніми

фахівцями-філологами певною частиною навчального матеріалу за короткий термін навчання і в разі потреби скорегувати свій план роботи. Статус результатів такого тестування низький.

Метою тематичного контролю з писемного мовлення є отримання інформації про успішність процесу оволодіння студентами-філологами конкретної теми згідно з чинною програмою. Основною функцією даного виду контролю вважається оціночна функція, а статус результатів середній (студенти отримують оцінку своїх досягнень в оволодінні визначеною темою), що, в свою чергу, дозволяє викладачеві отримувати інформацію щодо ступеня володіння вміннями писемного мовлення в межах однієї взятої теми. Варто також зазначити, що метою тематичного тестування буде вимірювання навчальних досягнень майбутніх учителів-філологів в оволодінні вмінням здійснювати писемне висловлювання в межах визначеної теми (наприклад, рівня навчальних досягнень в оволодінні англійською мовою для вирішення тестових завдань з писемного мовлення за темою "Personal Identification").

Тестологи вважають, що рубіжне і підсумкове тестування подібні за всіма своїми характеристиками. Специфіка цих видів тестового контролю та їх відмінність полягає в тому, що вони є офіційними процедурами. Для проведення даних видів тестування у навчальному процесі вищого навчального закладу повинні відводитись спеціальний день і час. Треба зазначити, що рубіжне і підсумкове тестування розрізняються за цілями і змістом відповідного тесту.

Основна мета рубіжного тестування полягає в отриманні інформації про рівень навчальних досягнень студентів-філологів в оволодінні писемним мовленням згідно з програмними вимогами в певний термін навчання (семестр, навчальний рік). Мета підсумкового тестування полягає у визначенні рівня навчальних досягнень майбутніх учителів-філологів в оволодінні зазначеним видом мовлення згідно з програмними вимогами за певний проміжок навчання (наприклад, рік). Зміст відповідного тесту зумовлюється змістом навчання за даний період. Для реалізації рубіжного тестування використовується рубіжний тест, а для підсумкового – підсумковий. Завдання таких тестів – визначення рівня навчальних досягнень даного контингенту тестованих в оволодінні іншомовною комунікативною компетентністю у писемному мовленні. Оціночна і констатуюча функції є основними функціями згаданих вище видів тестування. Статус результатів такого тестування високий, тому є підставою для виставлення оцінки в офіційні документи (залікову книжку). Варто також акцентувати увагу на тому, що в програмі для вищих навчальних закладів, які здійснюють підготовку фахівців з англійської мови зауважується, що система контролю повинна включати поточний і підсумковий контроль, цілі і зміст яких повинні відповідати цілям і змісту навчання. Поточний контроль реалізується під час виконання студентами поточних тестів, письмових контрольних робіт, написання есе, творів тощо і ґрунтується на завданнях, які розробляються кожним окремим університетом.

Щодо завдань для проведення підсумкового контролю, вони повинні відповідати рекомендаціям, поданим у програмі, оскільки його цілі та зміст співвідносяться із завданнями та рівнями досягнень за певний період (наприклад, рік [4: 13]).

Варто також зауважити, що розробка комплексу тестових завдань з писемного мовлення повинна базуватись на прийнятних положеннях: визначення типів тестових завдань за конкретними критеріями; здійснення добору прийомів тестування для складання окреслених типів тестових завдань; опис тестових завдань для вимірювання дійсного рівня сформованості вмінь писемного мовлення у майбутніх учителів-філологів під час проведення підсумкового тестування; уточнення методу оцінювання відповідей тестованих; визначення структури комплексу тестових завдань [5: 163].

Враховуючи ці положення, варто пам'ятати про особливості здійснення писемного спілкування, а саме: типи тестових завдань повинні співвідноситись з типами комунікативних завдань, які застосовуються в процесі навчання писемного мовлення; тестове завдання є інструментом моделювання мовленнєвої поведінки тестованих; писемне висловлювання вимагає від автора більшої розгорнутості змісту та чіткості висловлювання; всі продукти писемного мовлення повинні фіксуватись у графічних знаках; важливість зв'язку письма з іншими видами мовленнєвої діяльності, що важливо для здійснення писемного спілкування. Вищезгадані особливості здійснення писемного мовлення зумовлюють реалізацію конкретних умінь писемного мовлення як об'єктів тестового контролю, що вимагає здійснювати добір таких тестових завдань, які максимально моделюють реальне спілкування в письмовій формі та спонукають тестованого на створення письмового продукту.

Визначаючи основні типи тестових завдань, варто враховувати такі характеристики, які можуть бути покладені в основу визначення тестових завдань, як види писемних висловлювань, створюваних студентами, та прийоми навчання писемного мовлення, за допомогою яких реалізуються визначені типи тестових завдань.

Відомо, що будь-яка діяльність людини складається з певних дій. Так, Г. Суходольський визначає ці дії як предметну діяльність, представлену у вигляді ієрархічної системи дій, і виділяє 3 рівні: 1) елементарні дії; 2) складні індивідуальні дії; 3) складні колективні дії. Визначальним для дії є результат (продукт), що є важливим для вивчення професійної діяльності [5]. В даному випадку такою професійною діяльністю майбутнього учителя-філолога є навчальна діяльність у письмі. Продуктом

такої діяльності є ті письмові висловлювання, які отримуються в результаті здійснення письмових дій, які продукуються у вигляді листа, листівки, нотаток, інструкцій, автобіографії, короткого твору, розповіді, письмового опису тощо.

Висновки. Отже, базуючись на вимогах чинної програми для університетів і врахувавши особливості здійснення писемного висловлювання, можливо структурувати вміння і визначити необхідні вміння, якими повинні володіти майбутні фахівці при здійсненні цих писемних висловлювань. Це дозволить визначити поточні і підсумкові тестові завдання, які реалізуються в певних уміннях даного виду мовлення як об'єктів тестового контролю. Такі тестові завдання повинні дозволити викладачеві дослідити і визначити дійсний рівень сформованості компетентності в письмі майбутніх учителів-філологів.

Перспективою подальших наукових досліджень залишаються такі питання, як розробка методики використання тестових завдань для визначення дійсного рівня сформованості різних видів компетентностей та використання тестового контролю як засобу моніторингу професійних знань майбутніх студентів-філологів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Мисечко О. Є. Формування системи фахової підготовки вчителя іноземної мови у педагогічних навчальних закладах України (початок ХХ ст. – початок 1960 рр.) : [монографія] / О. Є. Мисечко. – Житомир : "Полісся", 2008. – 528 с.
2. Иванов С. А. Мониторинг личностно-профессионального развития студентов / С. А. Иванов, Е. В. Савушкина // Наука. Образование. Технологии 2008 : [материалы Междунар. науч.-практ. конф., (21-22 марта 2008 г., Барановичи, Респ. Беларусь)] : [в 3 кн.] / [под общ. ред. В. В. Таруца]. – Барановичи : РИО БарГУ, 2008. – Кн. 2 : Актуальные проблемы реформирования педагогического образования / [редкол. Н. В. Зайцева]. – 430 с.
3. Зеер Э. Ф. Психология личностно-ориентированного профессионального образования / Э. Ф. Зеер. – Екатеринбург : Изд-во Урал. гос. проф. пед. ун-та, 2000. – 257 с.
4. Програма з англійської мови для інститутів / університетів (п'ятирічний курс навчання) : [проект] / [кол. авт. : С. Ю. Ніколаєва, М. І. Соловей, Ю. І. Головач та ін.]. – К. : КДЛУ, 2001. – 245 с.
5. Литнєва І. Ф. Тести як продуктивний засіб контролю рівня сформованості вмінь писемного мовлення у студентів першого курсу університету / І. Ф. Литнєва // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2004. – Вип. 19. – С. 163–168.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Mysechko O. E. Formuvannya systemy fakhovoyi pidgotovky vchytelya inozemnoyi movy u pedagogichnykh navchal'nykh zakladakh Ukrainy (pochatok XX st. – pochatok 1960 rr.) [Foreign Language Teacher's Professional Training Formation in Educational Establishments of Ukraine (the Beginning of the XX century – the Beginning of the 1960th)] : [monografiya] / O. E. Mysechko. – Zhytomyr : "Polissya", 2008. – 528 s.
2. Ivanov S. A., Savushkina E. V. Monitoring lichnostno-profesional'nogo razvitiya studentov [Students' Personal-Oriented Development Monitoring] / S. A. Ivanov, E. V. Savushkina // Nauka. Obrazovaniye. Tekhnologii 2008 [Science. Education. Technologies 2008] : [materialy Mezhdunar. nauch.-prakt. konf., (21-22 marta 2008 g., Baranovichi, Resp. Belarus')] : [v 3 kn.] / [pod obshch. red. V. V. Tarutsa]. – Baranovichi : RIO BarGU, 2008. – Kn. 2 : Aktual'nyye problemy reformirovaniya pedagogicheskogo obrazovaniya / [redkol. : N. V. Zaytseva]. – 430 s.
3. Zeer E. F. Psikhologiya lichnostno-oriyentirovannogo professional'nogo obrazovaniya [Psychology of Personally-Oriented Professional Education] / E. F. Zeer. – Ekaterinburg : Izd-vo Ural. gos. prof. ped. un-ta, 2000. – 257 s.
4. Programa z angliys'koyi movy dlya instytutiv / universytetiv (p'yatyrichnyy kurs navchannya) [The Programme on English for Institutes / Universities (Five-Year Course)] : [proekt] / [kol. avt. : S. Yu. Nikolayeva, M. I. Solovey, Yu. I. Golovach ta in.]. – K. : KDLU, 2001. – 245 s.
5. Lytniova I. F. Testy yak produktyvnyy zasib kontrolyu rivnya sformovanosti vmin' pysemnogo movlennya u studentiv pershogo kursu universytetu [Tests as the Productive Way of Controlling the Level of the First Year University Students' Writing Skills] / I. F. Lytniova // Visnyk Zhytomys'kogo derzhavnogo universytetu imeni Ivana Franka [Zhytomyr Ivan Franko State University Journal]. – 2004. – Vyp. 19. – S. 163–168.

Матеріал надійшов до редакції 04.11. 2014 р.

Литнєва І. Ф. Тестовий контроль як спосіб моніторингу рівня формування компетентності в письмі студентів філологічних спеціальностей.

В статті розглядаються шляхи вирішення проблеми підготовки висококваліфікованих учителів-філологів, розвиток професійної та загальної культури, які характеризуються достатньо високим рівнем професійної компетентності. Одним з таких шляхів автор вважає формування у майбутніх спеціалістів філологічних спеціальностей компетентності в області письмової мови за допомогою моніторингових технологій, які дозволяють коректувати розвивальний процес і керувати ним. В статті також аналізується поняття моніторингу як багатокомпонентного явища. Автором обґрунтовується цілеспрямованість використання тестового

контроля как одного из эффективных видов мониторинга уровня формирования компетентности в письме будущих учителей-филологов с помощью тестовых заданий.

Ключевые слова: мониторинг, компетентность в письме, тестовый контроль, уровень учебный достижений в письме.

Lytnyova I. F. Testing as a Way of Monitoring the Philological Students' Educational Achievements in the Writing Competence.

The solution of the problem of preparing the highly qualified philological teachers is represented in the article. Our society needs highly qualified teachers with the high level of the professional and general culture. The article deals with the question of monitoring in the process of the future philologists' professional and pedagogical training. This question is raised because of the practical necessity of the Ukrainian system educational monitoring improvement, its significance in the process of projecting the single conceptual policy, the strategy and the practice of developing the native pedagogical education on the integrational stage of the Ukrainian state into the European community. The materials of the article are dedicated to the problem of the educational monitoring formation, methods and provisions. Also, the problem of quality monitoring of future specialists' training and its development in the national and foreign pedagogical theory and practice are analyzed; the backgrounds of the quality monitoring of future philology teachers' training are defined. The terms "quality of education" and "monitoring of educational quality" are represented in the article. It has made possible to present the connection between the requirements of mastering the competence in writing and the approach to the integral measuring, evaluation, assessment and functioning of the multilevel system of monitoring. The formation of monitoring the qualified education in Ukraine is based on understanding of the state importance of implementing this process as the scientific based research. It is proved that testing is one of the important ways of monitoring the level of forming the future teachers-philologists' competence in writing. It is stressed that such monitoring is possible only with the definite tests, which can show the dynamic progress of educational achievements of future teachers' writing competence with the help of tests.

Key words: monitoring, writing competence, testing, educational achievements in writing competence.